

Het plan Voetspoor

RIENK SLINGS

Eind 1992 kon - na een periode van spannende onderhandelingen - door de provincie Noord-Holland met financiële ondersteuning van de NV PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland de Wimmenummerduinen (voorheen de duinen van Six) worden aangekocht. De Wimmenummerduinen liggen tussen Egmond en Bergen. Van oudsher behoorden deze duinen tot de heerlijkheid Wimmenum, gelegen aan de binnenduinrand vlak ten noorden van Egmond aan de Hoef.

De provincie heeft besloten dit 368 ha grote duingebied toe te voegen aan het Noordhollands Duinreservaat en het in beheer te geven aan het PWN. Door deze aankoop werd het Noordhollands Duinreservaat een aaneengesloten natuurgebied van Bergen tot Wijk aan Zee (5300 ha).

De Wimmenummer duinen ontleen hun huidige karakter aan de positie die ze innemen in het overgangsgedebied tussen de mineraalrijke duinen in het zuiden en de mineraalarme duinen in het noorden. De vanuit Egmond naar het noorden toe afnemende intensiteit van het menselijk gebruik van dit geologische overgangsgedebied heeft geleid tot het ontstaan van twee duinlandschappen, namelijk het landschap van de duinroosvelden in het noorden en oosten en het Zeedorpenlandschap in het zuidwesten.

De uitgestrekte licht golvende duinroosvelden in het oosten en noorden van de Wimmenummerduinen vormen het minst door de mens beïnvloede deel. Zij vormen één geheel met de nog uitgestrekte duinroosvelden in de aangrenzende Bergerduinen (Verbrande Pan). Naast de fraaie, bloemrijke duinroosvelden komen zeer rijke begroeiingen op noordhellingen voor. Dit gebied bestaat voornamelijk uit zeer hoog gelegen duinterrein. Er komen slechts enkele valleien voor. Deze zijn echter wel waardevol omdat hier nog restanten van de natuur-

lijke begroeiing van natte duinvalleien voor ontginning gespaard zijn gebleven. Dit is bij uitstek het gebied van de rustminnende dieren van het duin. Het is niet door paden ontsloten. Bezoek is hier altijd zoveel mogelijk door de vorige eigenaren geweerd.

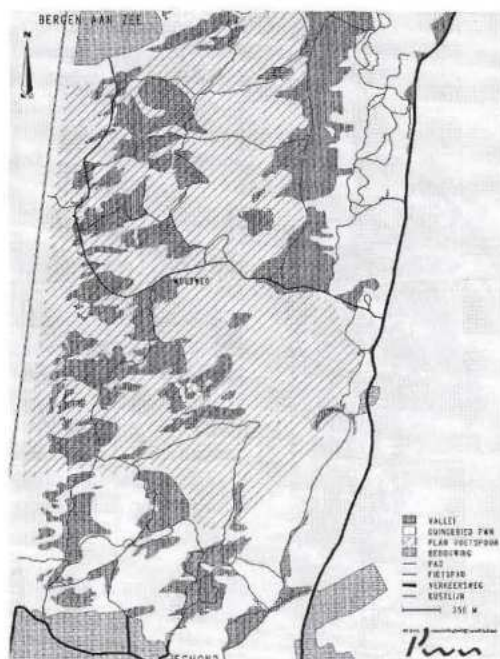
Het Zeedorpenlandschap in het zuiden en westen is hier letterlijk en figuurlijk de tegenpool van. Hier is de rol van de mens altijd dominant geweest. Samen met het zelfde landschapstype ten zuiden van Egmond aan Zee vormt dit de grootste oppervlakte van dit landschap in ons land. Kenmerkend voor dit landschap is een hooggelegen duingebied dat aan de binnenduinrand plotseling eindigt in een steile duinreeks, aan de voet waarvan vroeger een laaggelegen licht golvend duinlandschap de overgang naar de aangrenzende graslanden vormde. Deze binnendingraslanden zijn, althans bij de Wimmenummer duinen, geheel in bollenkultuur gebracht en worden door de meeste mensen zelfs niet meer als duingebied herkend. De duinvormen in het eigenlijke duingebied doen chaotisch aan. Grote valleien zijn schaars, windkuilen daarentegen zeer talrijk. Roofbouw door de vroeger straatarme Egmonders en de talloze verstuiwingen die daarvan het gevolg waren, heeft dit landschap zijn vorm gegeven.

Tegenwoordig vallen vooral de tot duinlandjes ontgonnen valleien op. Als verschijnsel in het Zeedorpenlandschap is dit van vrij recente datum (vanaf plm. 1850). Naast de duinlandjes en de daaromheen voorkomende begroeiing van akkerkruiden, duinrietgraslanden en duindoornstruvelen, zijn vooral de bijzondere zeedorpengraslanden kenmerkend. Deze laatste danken hun karakter vooral aan een voor duingraslanden bijzondere bodemsamenstelling, die door eeuwen van onder andere beweiding tot stand is gekomen (2).

Nast het tot stand komen van een karakteristieke duinkultuur heeft de opkomst van de duinlandjes ook veel verloren doen gaan. Vooral de levensgemeenschappen van natuurlijke natte duinvalleien - die in dit geologische overgangsgedebied een eigen karakter droegen - zijn vrijwel geheel verdwenen door ontginning.

Een nieuwe dimensie

Het verwerven van de Wimmenummerduinen betekent meer dan alleen het veiligstellen van het laatste grote duinterrein in Nederland. Doordat het laatste stuk in de legpuzzel van het Noordhollands Duinreservaat nu aangebracht is, ontstaan nieuwe mogelijkheden in het beheer van het hele reservaat. Samen met het aangrenzende deel van de Bergerduinen is nu namelijk een plm. 1000 ha groot aaneengesloten duingebied beschikbaar waarin de belemmeringen voor het vrije spel van de natuurkrachten voor Nederlandse begrippen gering zijn. Dit is één van de zeer weinige plaatsen in de vastelandduinen waar het nog mogelijk is een vrijwel niet door de mens beïnvloed duinlandschap tot stand te brengen. Het spreekt vanzelf dat de meest waardevolle delen van het Zeedorpenlandschap in

Overzichtskarta van het plan Voetspoor.

Het plan Voetspoor moet ruimte geven aan de rustzoekende bezoeker (foto: Henk Wijkhuizen).

stand gehouden zullen worden. Dit zijn de gedeelten waar de mens ononderbroken eeuwenlang het duin heeft beïnvloed. Deze liggen dicht bij het dorp Egmond aan Zee.

In de rest van het gebied moet het mogelijk zijn een imposant, woest en ongetemd duinlandschap te laten ontstaan met grote verstuiwingen en een ongetemde zeereep. Hier kan de wind - en misschien zelfs de zee - meer vrij spel krijgen tot in het achterliggende duingebied en kunnen natte valleien ontstaan. De mogelijkheid om de beleving die van Eeden zo treffend beschrijft te kunnen ondergaan, zal in dit gebied geboden worden.

Het plan Voetspoor

Om het geschetste beeld te kunnen realiseren wordt het plan "Voetspoor" opgesteld. De naam is ontleend aan de doelstelling om in de Wimmerduinen en de aangrenzende Bergerduinen een vorm van natuurrecreatie mogelijk te maken die momenteel in de Hollandse duinstreek ontbreekt. Het gebied zal namelijk ontsloten worden via enkele "Voetsporen" - slechts door hier en daar een enkel paaltje gemarkeerde duinsporen zonder enige andere vorm van onderhoud. Een tocht door dit gebied zal meer het karakter van een verkenning dan van een gewone natuurwandeling dragen. Korte rondwandelingen zullen alleen nabij de dorpen mogelijk zijn.

Het meest wezenlijke kenmerk van ons streefbeeld is het dynamische karakter: het zand moet weer op grote schaal kunnen bewegen, grote delen zullen 's winters weer onder water moeten kunnen staan. Uiteraard zijn er zelfs in dit gebied toch nog talloze belemmeringen voor dit plan. Eén van de grootste belemmeringen vormt het huidige beheer van de zeereep. Dit is erop gericht deze hoog en gesloten te houden. Van nature zou hier echter een langzaam terugwijkende "zeeloper" ontstaan met hoge en lage delen en misschien zelfs openingen naar het strand, van waaruit duinen landinwaarts gaan "lopen". De natuurkrachten van zee en strand kunnen zo veel verder het duingebied indringen dan op dit moment het geval is. Het weer "opstarten van de duinmotor" is nodig, wil het plan kans van slagen hebben.

Essentieel voor de gewenste natuurbeleving is het gevoel van rust of zelfs eenzaamheid. Dit betekent dat er een sterke selectie op de bezoekers zal moeten plaatsvinden, zodanig dat alleen de sterkst ge-

motiveerde bezoeker in het stille centrum van het gebied doordringt. De bestaande infrastructuur zal hierop aangepast moeten worden. Zo zal de verharde Woudweg die vanaf de binnenduintrand rechtstreeks door het beoogde kerngebied voert, omgelegd moeten worden. Een deel van het bestaande padennet zal moeten verdwijnen; een ander deel zal moeten veranderen van standaard wandelpad in voetspoor.

Naast het recreatiedoel dient het plan evenzeer een natuurdoel. Een onderdeel hiervan is grootschalige natuurontwikkeling in de ontgonnen zeeduinvalleien met als doel de bijzondere levensgemeenschappen van natte duinvalleien in het kalkgrensgebied op den duur weer terug te krijgen. Het instellen van grote rustgebieden in de broedtijd is nodig om de zeer verstoringgevoelige soorten van het wulprijk duinvogelgezelschap (1), zoals wulp, bergeend en tapuit te behouden. Verder zou het versneld omvormen van de dennenbossen in het Verbrande Pangebied tot natuurlijker, minder waterverbruikende begroeiingen, een bijdrage kunnen leveren aan de noodzakelijke stijging van de grondwaterpiegel.

Realisatie

Bij het beheer van de Wimmerduinen wordt momenteel gebruik gemaakt van de zgn. Supplement Beheernota 1991-1995. In dit beheersplan staat het plan Voetspoor in grote lijnen geschetst. Ten tijde van het opstellen van deze nota was het plan echter nog niet geheel uitgewerkt. Daarom is ervoor gekozen het plan als randvoorwaarde te beschouwen. Dit houdt in dat voorstellen voor inrichting en beheer een latere realisatie van het plan niet in de weg mogen staan. De nadere uitwerking en de definitieve goedkeuring van het plan Voetspoor vindt plaats in het kader van de procedure van de Beheernota 1996-2000. Het sluitstuk van deze procedure is de goedkeuring van deze nota door Provinciale Staten van Noord-Holland (eind '95, begin '96). Vanaf dat moment hopen we te mogen beginnen met de daadwerkelijke uitvoering van het plan Voetspoor.

Rienk Slings is werkzaam bij de NV PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland als hoofd van de afdeling Onderzoek en Beheersadvisering van de sector Natuurbeheer.

Literatuur

1. Ruitenbeek W, Scharringa KCJG & Zomerdijs PJ 1990. Broedvogels van Noord-Holland SVN/Prov.Best. N.-H. Assendelft
2. Slings, Q.L. 1994. De kalkgraslanden van de duinen. De levende natuur 95,4: 120-130

"Daar huilt en brult de zee voor ons, - eenzaam, en tot in de verte met schuim bedekt." .. "Landwaarts overal vale, spitse, zonderling afgebroken duintoppen. Een wilde graauwe lucht, waartusschen lange bleekte zonnestralen. Over het duin zweeft een gele damp, veroorzaakt door het stuivende zand. Hier verheft zich het gemoed, en te midden van de grootheid der natuur vergeten wij de kleinigheden des levens." *Onkruid - Botanische Wandelingen. F.W. van Eeden 1866*